

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi tarixi ədalətin bərpası deməkdir

Qarabağ Azərbaycandır!

Münaqişənin dondurulması, Dağlıq Qarabağ Respublikasının müstəqil dövlət kimi tanınması və bu ərazilərin təcrid Ermənistanı birləşdirilməsinə yönələn ümumdünya erməni hərəkatının fəaliyyətindən lıvalı jurnalist Qintaras Visotskasın "İşğal olunmuş ərazilərin qaytarılmasına qarşı çıxan bəzi amillər" adlı məqaləsində bəhs edilir: "Ümumdünya erməni hərəkatı və onun tərkib hissəsi olan Üçüncü Ermənistan Respublikası lazım gəldikdə öz rəngini, taktikasını, mübarizə üsullarını dəyişən xamələndir. Faydalı və səmərəli olanda onlar silahlardan yapışsalar, terror qeyri-populyar, həqarətə qarşılanan bir əmələ çevrildikdə isə bu qüvvələr tarixi təhrih edən kitablar yazır, Avropanın yüksək kürsülərindən həyasızcasına uyanlar yağdırırlar. Bu ümumdünya hərəkatının əsas çağırışı budur: ermənilər dünyada ən çox zərər çəkmiş xalqlardan biridir, buna görə də onlara həminin yazığı gəlməli, bütün dünya onlara kömək etməli, güzaştə gətməlidir". Müəllif avropalı parlamentarilər tərəfindən Ermənistanla qarşı dəstəyi təmin etmək məqsədilə Avropada fəaliyyət göstərən Kaspar Karapetyan haqqında da ətraflı məlumat verir.

"İşğal şəraitində özünü müəyyənlətmə hüququnun itirilməsi" adlı məqaləsində fəlsəfə elmləri doktoru Elxan Ələsgərov beynəlxalq hüquq çərçivəsində münaqişənin həllinə yönələn danışıqlar prosesini təhlil edir. Erməniliyə gələcəkdə dünyanın bir sıra ölkələrindən özlərini müəyyənlətmək iddialarında olacaqlarına işarə edərək müəllif Dağlıq Qarabağı "Ermənistanın konsentrasiya düşərgəsi" adlandırır, burada həm yerli əhaliyə, həm gəlmələrə nəzarət etmək üçün yaradılan xüsusi polis rejimi və etnik ermənilərin vəziyyətindən ətraflı danışıq. Ermənistanın sabiq prezidenti Serj Sarkisyanın britaniyalı jurnalist Tomas de Vaala verdiyi müsahibədə səsləndirdiyi: "Xocalıya qədər... azərbaycanlılar ilə bildirdilər ki, ermənilər dinc əhaliyə əl qaldıra bilməyən insanlardır. Bütün bu düşüncələr dəyişmək lazım idi" ifadəsinə istinad edərək müəllif vurğulayır ki, ermənilərin "özünü müəyyənlətmə hüququ"nu tanımaq beynəlxalq terrorizmə rəqib kimi qiymətləndirilə bilər, hər halda dinc azərbaycanlıların kütləvi qətlərinə də müxtəlif erməni terrorçu təşkilatları faallarıyla iştirakı hamıya məlumdur.

Moldovanın Effektiv Siyasət İnstitutunun direktor müavini Ruslan Şevçenkonun "Dnestriyani və Dağlıq Qarabağ münaqişələri: oxşar və fərqli cəhətlər" adlı məqaləsində təqdim etdiyi müqayisəli təhlil diqqəti cəlb edir. Tarixə nəzər salın və Qarabağda yerli əhalinin sayının məqsədyönlü azaldılmasını eyni şəkildə nümayiş etdirən bu ərazilərin milli tərkibinin müxtəlif illər üzrə statistik göstəricilərini araşdıran müəllif sözügedən tendensiyanın Dnestriyanı bölgədə də mövcud olduğunu qeyd edir: "1988-ci ildə Qarabağda və Dnestriyanı bölgədə vəziyyəti gərginləşdirən "katalizatorlar" zahiren

fərqli - Qarabağda erməni separatçıların və onların yerli tərəfdarlarının fəallaşması, Dnestriyanı bölgədə isə rus dilində əhalinin rumin/moldav dilinin Moldovanın yeganə dövlət dili kimi tanınmasına etiraz etməsi olsa da, əslində bu, ikinci dərəcəli fərq idi. Təcrid hər iki regionda vəziyyəti olduqca oxşar idi".

R.Şevçenko, həmçinin Rusiyanın bu münaqişələrin yaranmasındakı rolu və sonradan danışıqlar prosesində iştirakı, faktiki işğalçılarla separatizmin qurbanlarını hüquq baxımından eyniləşdirməyə can atması məsələsinə toxunur, bir sıra rusiyalı jurnalist və siyasətçilərinin separatçılara qarşı simpatiyasından danışıq (bu simpatiyaları biz 2020-ci ilin payızında Rusiyanın KİV-lərinə, televiziya verilişlərinə nəzər sa-

landa da müşahidə etdik). "Hər iki halda RF-nın əsas məqsədinin postsovet məkanında öz təsirini qoruyub saxlamaq" olduğunu vurğulayan müəllif qeyd edir ki, Azərbaycan hakimiyyətinin münaqişənin beynəlmilləşdirilməsi və həqiqətin dünyaya çatdırılması sahəsində gördüyü nəhəng işlər Moldova rəhbərliyi üçün nümunə olmalıdır.

Topluda təqdim olunan digər məqalələr etno-ərazi münaqişələrinin həlli yolları, beynəlxalq hüquqda muxtariyyət anlayışı və Dağlıq Qarabağda Azərbaycan daxilində muxtariyyətin verilməsi (Azərbaycan Respublikasının tərkibində Naxçıvan Muxtar Respublikasının olduğunu qeyd edən həmmüəlliflər həm qanunvericilikdə, həm də idarəetmədə bu cür təcrübənin mövcud olduğunu vurğulayır). Ermənistan tərəfinin münaqişənin real həllinə yönələn adekvat və konstruktiv danışıqlar aparmaqdan boyun qaçırması məsələləri, bu problemə dair hüquqi sənədlərin təhlilinə həsr edilmiş. Sevindirici haldır ki, topluda həmçinin, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında İdarəetmə Akademiyasında "Beynəlxalq hüquq" ixtisası üzrə təhsil alan magistrantların da məqalələri yer alıb. Bu məqalələr ermənilərin Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi, danışıqlar prosesi zamanı qəbul edilən hüquqi sənədlərin təhlili, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Azərbaycan-ABŞ münasibətləri kontekstində araşdırılması (burada 907-ci düzəliş ədalətsiz olduğu və sonradan onun qüvvəsinin dayandırılması, erməni lobbisinin ABŞ-ın siyasi, iqtisadi və mədəni sahələrinə təsiri və bu geniş təsir nəticəsində münaqişənin uzun illər ərzində həll edilməməsindən söhbət açılır) və BMT Təhlükəsizlik Şurasının Qarabağ məsələsinə dair qəbul etdiyi qətnamələrin beynəlxalq hüquq baxımın-

dan təhlilinə həsr olunub. 1993-cü ildə qəbul edilən qətnamələrdə Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü və suverenliyi təsdiq edilir, Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olduğu qeyd edilir. Amma BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822-ci, 853-cü, 874-cü və 884-cü qətnamələrinin müddəalarında yer alan Ermənistan ordusunun Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən bimanəli olaraq çıxarılması tələbinin olmasına baxmayaraq 27 il ərzində Ermənistan faktiki olaraq bu qətnamələri pozub, sənədlər qəbul edildikdən sonra da yeni əraziləri işğal edib və bütün bunlara rəğmən tamamilə cəzasız qalıb. Sadəliklə BMT-nin fəaliyyətinin səmərəsiz olduğunu və eyni zamanda dünya birliyinin münaqişənin həllinə yönələn konkret addımlardan çəkinməyini nümayiş etdirir.

Toplunun məqalələrindən birində qeyd olunduğu kimi, "Ermənistanın siyasi istiblalını başa düşür ki, ləngisə ölmə məhkumdur. Bakının səbri tükənir və əgər işğalçı ağıllanmasa və qonşu ölkənin ərazisindən öz ordusunu çıxarmağa qərar verməsə hər dəqiqə partlayış baş verə bilər. Ağıllanmaq əvəzinə isə Ermənistanın siyasi avanqard manipulyasiya taktikasını seçir, Azərbaycanı yeni hərbi əməliyyatların başlanması və işğal olunan ərazilərin genişlənməsi ilə hədələyir". Beləliklə, 2020-ci ilin payızında müşahidə etdiyimiz hərbi əməliyyatlar işğalçı dövlətin ağılsız və çəkinmədən işlədə biləcəyimiz sözlə desək həyasız davranışının məntiqli nəticəsi idi. Bunu öz çıxışlarında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev də dəfələrlə vurğulayıb: "Bu günlər ərzində biz bir daha amin olduq ki, Ermənistan işğal etdiyi əraziləri öz xoşuyları tərk etməyəcək. Azərbaycan döyüş meydanında BMT Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsini faktiki olaraq tək başına yerinə yetirir..."

Və Azərbaycan buna nail oldu! Proseslər hərbi müstəvidən danışıqlar mənasına keçirdi. Bu baxımdan qeyd edə bilərik ki, "Dövlətin öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmək hüququ" adlı məqalələr toplusu baş verən proseslərin beynəlxalq hüquq bazasının təkmilləşdirilməsi sahəsində alimlərin təravətində təqdim etdiyi sanballı töhfədir. Hesab edirik ki, neçə də yer alan məqalələr mütləq şəkildə Azərbaycan və onun əziz dilində ingilislərə tərcümə etmək lazımdır. Axı hazırda bizim əsas məqsədimiz tarixi həqiqətləri yalnız mənə və faktlar əsasında bütün bu hadisələrə göz yuman və bunlarla da faktiki olaraq işğalçıya bəraət qazandıran, onu cəzasız qoyan dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır! Bu, bizim həm günaşsız öldürülmə soydaşlarımız, həm döyüş meydanında Azərbaycan Respublikasının maraqlarını qoruyan və tarixi ədalət bərpə edən Milli Ordumuzun hərbi kontingenti, həm hərbi əməliyyatlar zamanı həlak olan şəhidlərimiz, həm də gələcək nəsillər qarşısında borcumuzdur. Dünyanı ədalətli görmək ümidilə!

Nəzmin CƏFƏROVA,
sənətsünaslıq
üzrə fəlsəfə doktoru